

Kortlægning af kommunale indkøbsordninger for digitale og analoge læremidler 2025

Rapport

Stig Toke Gissel & Lone Nielsen

Indhold

Indledning.....	3
Opsummering af rapportens resultater	5
Undersøgelsens metode	6
Resultater: Digitale læremidler.....	8
Indkøb af digitale læremidler i kommunen.....	9
Kommunens grad af indflydelse på skolernes udgifter til digitale læremidler	11
Udgift pr. elev til digitale læremidler	12
Kommunens indflydelse på beslutningsproces for indkøb af digitale læremidler på skoler	13
Hvilke personer eller grupper var involveret i beslutningen om indkøb af digitale læremidler i kommunen?.....	14
Evaluerings af digitale læremidler	15
Resultater: Analoge læremidler.....	17
Indkøb af analoge læremidler i kommunen.....	18
Kommunens grad af indflydelse på skolernes udgifter til analoge læremidler	19
Kommunens indflydelse på beslutningsproces for indkøb af analoge læremidler på skoler	20
Evaluerings af analoge læremidler	21
Resultater på tværs af digitalt og analogt format.....	23
Historik for kommunale indkøbsmodeller	24
Opsummering af fordeling af samlede modeller for indkøb.....	25
Tidligere undersøgelser af forhold omkring lærernes rammer for at vælge læremidler	27
Undersøgelsen "Lærers digitale hverdag – en kvantitativ kortlægning"	28
Faktaark om digitale enheder og læremidler i undervisningen.....	31
Oplevelse af digitale og analoge læremidler i folkeskolen.....	33
Sverige.....	34
Norge	35
Finland.....	37
Perspektivering.....	38
Referencer	39
Appendiks 1. Den samlede survey	40

Indledning

Læremidler, hvad enten de er analoge eller digitale, har stor betydning for undervisningens indhold og kvalitet, og hvorvidt eleverne oplever en relevant, varieret og motiverende undervisning.

Der foregår i Danmark en løbende debat om lærernes adgang til og indflydelse på udvalget af læremidler, læremidlernes kvalitet eller andre dimensioner, som kan være oppe i tiden (fx skellet mellem det analoge og digitale format). I Danmark har vi et frit læremiddelmarked. Samtidig har Danmark en læreplan, der fastlægger bindende (for)mål, men ikke styrer på indhold og metode; danske lærere har metodefrihed. Det betyder, at det er op til den enkelte lærer at vurdere, hvilke læremidler der bedst understøtter den fagundervisning, som de, med afsæt i læreplanen, finder mest hensigtsmæssig. De nye fagplaner, som Undervisningsministeriet aktuelt udvikler, viderefører og forstærker denne tilgang ved eksplicit at fremhæve lærerens professionelle dømmekraft som central, og dermed udvides det didaktiske fortolkningsrum for lærerne yderligere.

Men der er faktorer, der påvirker, hvilke læremidler lærerne har adgang til at anvende, og lærernes grad af indflydelse på, hvilke læremidler de kan bruge. Økonomi kan antages at være en faktor. Kommunernes og skolernes økonomi er trængt, og der kan være behov for at prioritere eller finde løsninger der reducerer udgifter til læremidler.

Vi mangler et overblik over, hvilke indkøbsordninger de enkelte danske kommuner aktuelt anvender, og om der er forskellige modeller for hhv. analoge og digitale læremidler.

Formålet med denne kortlægning er at skabe et systematisk overblik over, hvordan danske kommuner organiserer indkøb af analoge og digitale læremidler, og hvilke beslutningsstrukturer og prioriteringer, der ligger bag. Baggrunden er, at lærernes metodefrihed og professionelle råderum forudsætter

adgang til relevante og varierede læremidler. Samtidig er der strukturelle og økonomiske faktorer, som kan begrænse denne adgang; herunder kommunale budgetter, centrale indkøbsordninger og forskelle i beslutningskompetence mellem forvaltning og skole. Kortlægningen søger derfor at belyse, hvilke indkøbsordninger de enkelte danske kommuner aktuelt anvender, og om der er forskellige modeller for hhv. analoge og digitale læremidler.

Nationalt Videncenter for Læremidler (Læremiddel.dk) har derfor i samarbejde med Kommunernes Landsforening (KL) gennemført en kortlægning af, hvordan kommuner i Danmark har organiseret indkøb af digitale og analoge læremidler.

Skolechefer eller tilsvarende i alle 98 danske kommuner har været inviteret til at deltage i vores survey-undersøgelse om modeller for indkøb af læremidler.

Vi har undersøgt:

1. Hvilke indkøbsmodeller anvender hver kommune for hhv. analoge og digitale læremidler?
2. Er det centralt i kommunen eller fx lokalt på skolerne at beslutningerne træffes, og hvem bliver inddraget i beslutningsprocesserne?
3. Desuden forsøgte vi at få indsigt i, hvad modellerne så har udmøntet sig i, fx mht. balancen mellem det analoge og digitale, mangfoldighed i udvalget mv.
4. Ydermere spurgte vi ind til, hvordan brugen af læremidlerne er evalueret, hvilket sandsynligvis er mest relevant for digitale læremidler.

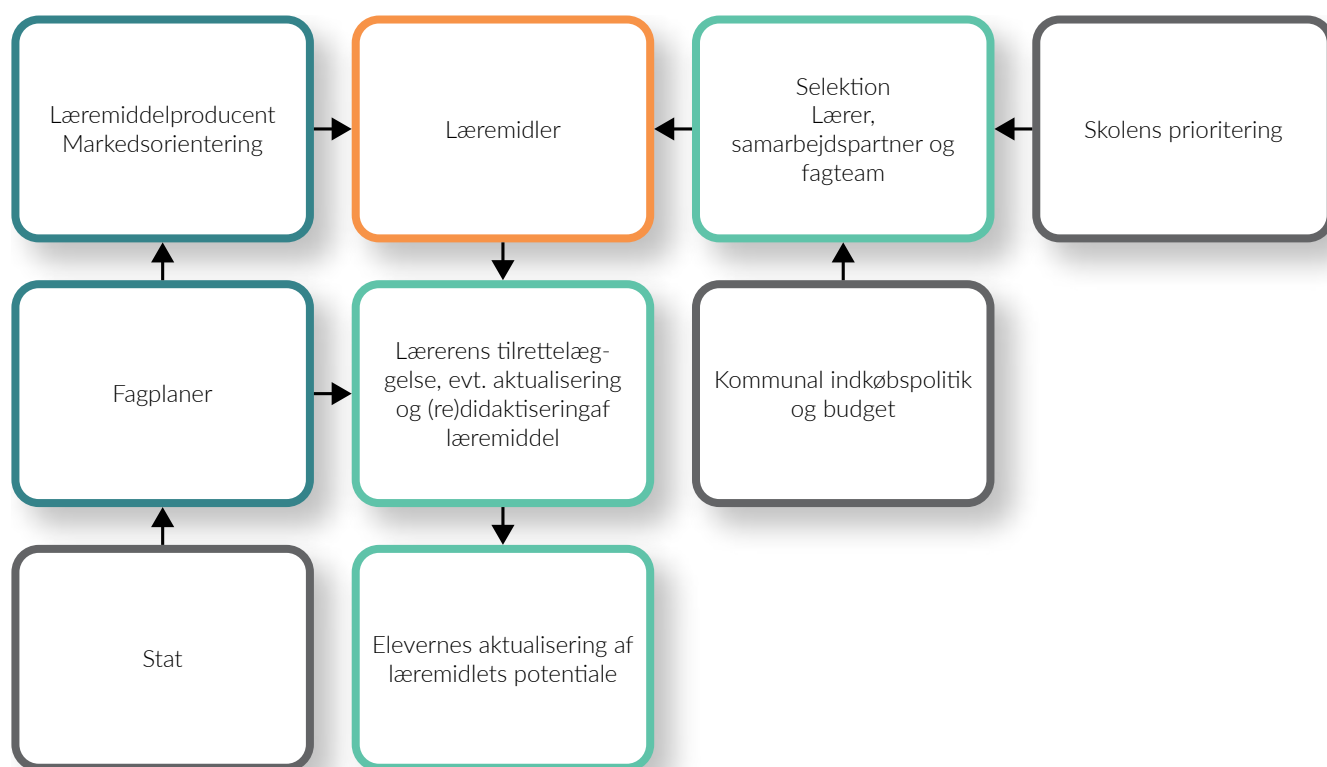
Undersøgelsen bidrager dermed med viden om en ofte overset del af den danske læremiddeløkologi, nemlig de strukturelle rammer for læremiddeladgang.

Ifølge Gissels (2024) model over den danske læremiddeløkologi, er det således området 'Kommunal indkøbspolitik og budget' og til en vis grad 'Skolens prioritering', som kortlægningen belyser.

Undersøgelsen viderefører og opdaterer den lignende undersøgelse publiceret i "Lærernes digitale hverdag" (Styrelsen for It og Læring, 2021). Sidst i rapporten gør vi rede for udvalgte resultater fra undersøgelsen "Lærernes digitale hverdag" (Styrelsen for It og Læring, 2021), nogle resultater fra Grundskolepanelet 2024 (Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, 2024) samt fra undersøgelsen "Oplevelse af digitale og analoge læ-

remidler i folkeskolen" (Danske Forlag, 2023).

For at nuancere og kontekstualisere de danske resultater inddrager vi afslutningsvis indblik i læremiddel- og indkøbsstrukturer i Sverige, Norge og Finland. De nordiske lande deler en række fællestræk i deres uddannelsessystemer, herunder decentral styring, lærerens metodefrihed og en stærk tradition for offentligt finansieret undervisning, hvilket gør dem relevante som komparative cases.

Figur 1. Den danske læremiddeløkologi. Kilde: Gissel (2024).

Opsummering af rapportens resultater

I den typiske danske kommune er beslutninger om indkøb af analoge læremidler placeret lokalt på skolerne. Det besluttet således lokalt på skolen, hvilke bøger og analoge materialer der skal anskaffes, og kommunen blander sig sjældent i denne proces. 3 ud af 4 kommuner lader skolerne stå for hele indkøbet af analoge læremidler, mens en mindre andel supplerer skolernes egne indkøb med klassesæt eller emnekasser, som stilles til rådighed gennem en kommunal samling. Kommunen har generelt ingen indflydelse på, hvor mange midler skolerne bruger på analoge læremidler, og eventuel evaluering af dem foregår også decentralt.

Når det gælder digitale læremidler, er billedet mere komplekst. Den typiske kommune har valgt en hybrid model: Kommunen køber hovedparten af de digitale læremidler, men skolerne kan selv supplere. De funktionelle læremidler (fx Skoletube, Ordbogen.com, læse-/skriveteknologier, LMS eller bibliotekslicenser) købes centralt, mens skolerne selv supplerer med fagportaler og andre didaktiske læremidler til deres undervisning.

Indkøbene foretages ofte på baggrund af en dialogisk proces. I beslutningsprocesserne spiller skolelederen en nøglerolle, men i mange kommuner inddrages også lærere, fagudvalg eller IT-konsulenter.

Kommunerne evaluerer de digitale læremidler – ofte årligt eller løbende – og bruger en kombination af brugsdata, spørgeskemaer og drøftelser i fagteams.

GDPR og behovet for databehandleraftaler er et centralt argument for, at kommunen tager styringen i forhold til de digitale løsninger.

Kommunen bruger i gennemsnit ca. 400 kr. pr. elev pr. år på digitale læremidler, men variationen er stor (fra 190 til 750 kr.).

Den typiske kommune justerer jævnligt sin indkøbsordning – især for de digitale læremidler – og mange har inden for de seneste tre år ændret praksis mod enten mere centralisering (fx længerevarende kontrakter for at øge stabilitet) eller mere fleksibilitet (fx pointordninger hos Gyldendal og Alinea, som giver skolerne valgmuligheder).

Undersøgelsens metode

Undersøgelsens design

Undersøgelsen er gennemført som en kvantitativ survey-undersøgelse med henblik på at kortlægge, hvordan danske kommuner organiserer indkøb af digitale og analoge læremidler. Målgruppen for undersøgelsen var skolechefer eller tilsvarende forvaltningsrepræsentanter i samtlige 98 danske kommuner (N=98).

Surveyen blev distribueret digitalt via SurveyXact og e-mail. Der blev modtaget svar fra 79 kommuner (n=79), hvilket svarer til en svarprocent på 81 %. Undersøgelsen er således baseret på en næsten fuldstændig dækning af populationen, hvilket styrker datagrundlagets validitet og repræsentativitet. Respondenterne er udvalgt på baggrund af deres formelle rolle og ansvar for skoleområdet.

Da hele populationen er inkluderet, er det muligt at analysere data ved hjælp af deskriptiv statistik og simpel sammentælling. Undersøgelsen har karakter af en deskriptiv kortlægning, men med mulighed for analytisk sammenligning af strukturelle forskelle på tværs af kommuner.

Spørgeskemaudvikling og struktur

Spørgeskemaet er udviklet med afsæt i undersøgelsens overordnede kortlægningsspørgsmål og er struktureret i tre sektioner: en indledende generel del, en sektion om digitale læremidler og en sektion om analoge læremidler. Spørgsmålene er primært lukkede med faste svarkategorier, hvilket muliggør kvantitativ analyse, men enkelte spørgsmål er åbne for at indfange nuancer i organisering og beslutningsprocesser.

Respondenterne blev først bedt om at identificere den kommune, de repræsenterer, hvorefter de blev præsenteret for spørgsmål om indkøbsmodeller, beslutningskompetence, aktørinvolvering, budgetstruktur og eventuelle evalueringspraksisser.

Forud for den endelige survey blev der gennemført kvalitative pilotinterviews med tre kommunale repræsentanter, udpeget af skolecheferne som personer med særlig indsigt i kommunens indkøbspraksis. Ét interview blev gennemført med to deltagere fra samme kommune. Disse interviews blev anvendt til at validere spørgerammen og sikre, at spørgsmålene var forståelige og relevante for målgruppen. På baggrund af interviewene blev surveyen justeret og efterfølgende distribueret til de resterende kommuner.

Datagrundlag og distribution

Surveyen blev sendt til 95 kommuner, mens data fra de tre pilotinterviews blev indtastet manuelt af undersøgelsens forskere på baggrund af interviewene.

Da det i nogle kommuner var vanskeligt at identificere den rette kontaktperson, blev modtagerne opfordret til at videregive surveyen til en relevant kollega med indsigt i læremiddelindkøb. I enkelte tilfælde blev invitationen sendt til flere kontaktpersoner i samme kommune for at øge sandsynligheden for respons.

I alt har 79 unikke kommuner besvaret surveyen, hvilket giver et samlet datagrundlag på 81 procent.

Spørgeskemaets struktur

Indkøb af digitale læremidler

1. Hvem har hovedansvaret for indkøb af digitale læremidler i din kommune?
2. Har kommunen indflydelse på, hvor mange penge skolerne anvender på digitale læremidler?
3. Hvor mange penge er brugt på digitale læremidler pr. elev i 2024 i din kommune?

Procedure for og personer med indflydelse på køb af digitale læremidler

4. Har kommunen indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af digitale læremidler på skolerne?
5. Hvem bestemte hvilke personer, der skulle deltage i beslutningsprocessen omkring indkøb af de digitale læremidler?
6. Hvilke personer eller grupper var involveret i beslutningen om indkøb af digitale læremidler i jeres kommune? (fx skoleledere, lærere, kommunens forvaltning, politiske udvalg?)

Evaluering af digitale læremidler

7. Hvor ofte evaluerer jeres kommune de digitale læremidler?
8. Hvilke metoder anvendes i evalueringen?

Indkøb analoge læremidler

9. Hvem har hovedansvaret for indkøb af analoge læremidler i din kommune?
10. Har kommunen indflydelse på, hvor mange penge skolerne anvender på analoge læremidler?
11. Hvor mange penge er brugt på analoge læremidler pr. elev i 2024 i din kommune?

Procedure for og personer med indflydelse på køb af analoge læremidler

12. Har kommunen indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af analoge læremidler på skolerne?
13. Hvem bestemte hvilke personer, der skulle deltage i beslutningsprocessen omkring indkøb af de analoge læremidler?
14. Hvilke personer eller grupper var involveret i beslutningen om indkøb af analoge læremidler i jeres kommune? (fx skoleledere, lærere, kommunens forvaltning, politiske udvalg?)

Evaluering af analoge læremidler

15. Hvor ofte evaluerer jeres kommune de analoge læremidler?
16. Hvilke metoder anvendes i evalueringen?

Resultater Digitale læremidler

Indkøb af digitale læremidler i kommunen

Spørgsmål

Hvem har hovedansvaret for indkøb af digitale læremidler i din kommune? [Respondenterne kunne vælge en af følgende muligheder]

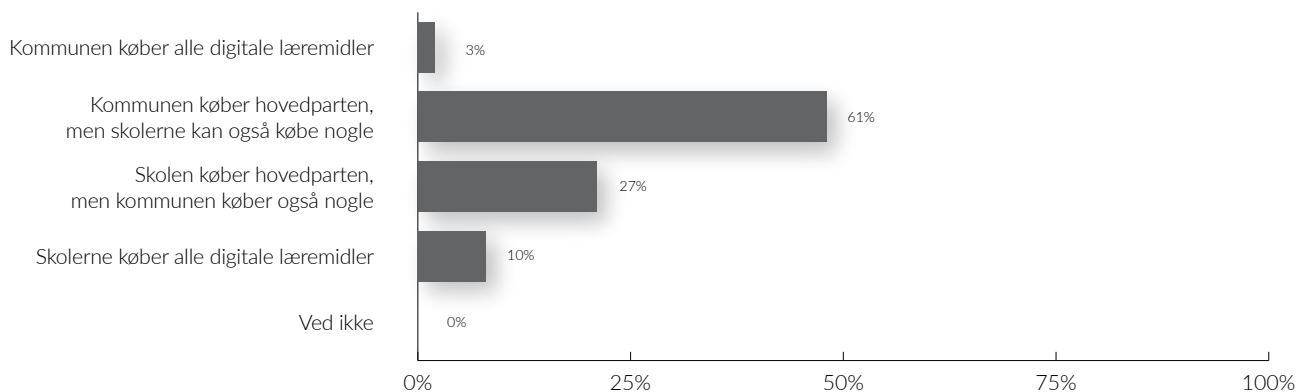
1. Kommunen køber alle digitale læremidler
2. Kommunen køber hovedparten, men skolerne kan også købe nogle
3. Skolerne køber hovedparten, men kommunen køber også nogle
4. Skolerne køber alle digitale læremidler
5. Ved ikke

Uddyb, hvis I har en anden ansvarsfordeling end en af de ovenfor nævnte: [Åbent tekstfelt]

Vi spurgte kommunerne, hvem der har ansvaret for indkøb af digitale læremidler. Vi gav dem fire valgmuligheder, der afspejler forskellige modeller i forhold til hvem af hhv. kommunen og de enkelte skoler i kommunen der indkøber de digitale læremidler.

Hvis man på baggrund af den tidligere undersøgelse af kommunale indkøbsordninger udført af Styrelsen for It og Læring (2021) troede, at alle eller de fleste digitale læremidler blev indkøbt centralt af kommunen, så tegner vores resultater et andet billede.

Figur 2 viser, at kun 3% af respondenterne (to kommuner) svarer, at kommunen køber alle digitale læremidler. Tendensen (61%) er, at kommunen indkøber hovedparten af de digitale læremidler, men at der er rum til at skolerne supplerer efter egne behov. 27% svarer, at skolerne køber hovedparten men at kommunen også køber nogle. I 10% af kommunerne, køber skolerne alle digitale læremidler.

Figur 2. Ansvarsfordeling vedr. indkøb af digitale læremidler i kommunen

Vi kan se i respondenternes uddybende svar, at der ofte ligger en inddragende, dialogisk proces til grund for de kommunale indkøb.

Ud fra de supplerende kommentarer til denne del af undersøgelsen kan vi se, at det typisk er Skoletube, Ordbogen.com samt læse-skrive-teknologier, som kommunen indkøber centralt. Det kan også være en online-bibliotek-løsning til skolebiblioteket eller en LMS-løsning.

En respondent skrev således:

Skolerne køber de deciderede læremidler, fx fagportaler - men fx Google, Skoletube, App-writer og ordbøger er centralt indkøbt.

Med andre ord indkøbes de digitale, didaktiske læremidler lokalt af skolen, mens de digitale, funktionelle læremidler købes centralt, af kommunen.

I svarene ses også eksempler på, at kommunerne laver indkøbene centralt, men at dette sker på baggrund af ønsker fra og tæt dialog med skolerne.

Flere kommuner har en løsning, hvor kommunen foranstalter et centralt forvaltet udbud på digitale læremidler - sandsynligvis gennem SKI. I nogle kommuner kan skolerne så vælge ud fra dette udbud af læremidler.

Nogle kommuner køber ikke specifikke produkter centralt, men har derimod en point-løsning til digitale didaktiske læremidler hos Gyldendal og Alinea, de største undervisningsforlag på grundskoleområdet i Danmark. Det foregår på den måde, at hver skole i kommunen får et antal point, og så kan de selv vælge, hvad de vil bruge point på hos hhv. Gyldendal og Alinea.

Enkelte kommuner skriver, at de forventer, at der kommer en mere centraliseret løsning fremadrettet, mens andre kigger mod at skabe mere fleksibilitet for skolerne, fx:

Indkøb foregår i samarbejde med alle skolerne og med inddragelse af fagudvalg. Skolerne på tværs vurderer læremidlerne ud fra de tilbud som der er kommet på SKI. I næste runde vil vi kigge på mere fleksible ordningerne ift. skolernes valg, men indkøbet laves centralt og ud fra en fælles pulje. Det letter skolernes arbejde med indkøbsaftaler og databehandleraftaler.

Det er en central udfordring med databehandleraftaler for digitale teknologier; dette er en opgave som flere kommuner tager på sig. Det er vores klare indtryk, at GDPR kan medføre et behov for en grad af centralisering, da skolerne ikke selv kan løfte opgaven.

Kommunens grad af indflydelse på skolernes udgifter til digitale læremidler

Spørgsmål

Har kommunen indflydelse på, hvor mange penge skolerne anvender på digitale læremidler?

1. Nej, skolerne beslutter helt selv, hvor meget de bruger på digitale læremidler.
2. Ja, kommunen fastsætter, hvor mange penge, der anvendes på digitale læremidler.
3. Ved ikke

De kommuner, der svarede at skolerne køber alle eller størstedelen af de digitale læremidler (28 kommuner), blev yderligere spurgt, om kommunen har indflydelse på, hvor mange penge skolerne anvender på digitale læremidler? 86% (svarer til 25 kommuner) af dem svarede, at skolerne helt selv bestemmer, hvor meget de bruger på digitale læremidler.

Udgift pr. elev til digitale læremidler

Spørgsmål

Hvor mange penge er brugt på digitale læremidler pr. elev i 2024 i din kommune? Du kan vælge at svare med et cirka beløb. Hvis du ikke har mulighed for at svare, så tryk "Næste". [Åbent tekstfelt]

Omkring udgifter pr. elev pr. år til digitale læremidler har 26 respondenter givet brugbare svar. Tallene kan dække over en fordeling mellem en kommunal udgift og en (varierende) lokal udgift på skolerne. Det er m.a.o. cirka-beløb. Desuden kan der være systematiske skævheder i forhold til hvem der valgte at besvare dette spørgsmål. Nogle kan have undladt at svare, fordi de ikke kender tallet; dette kan antages at være tilfældet i kommuner, hvor skolerne indkøber alle eller størstedelen af de digitale læremidler.

I gennemsnit angives en kommunal udgift til digitale læremidler på 413 kr. pr. elev. Laveste beløb er 190 kr. og højeste 750 kr. Der er med andre ord tale om stor variation på tværs af kommunerne.

Kommunens indflydelse på beslutningsproces for indkøb af digitale læremidler på skoler

Spørgsmål

Har kommunen indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af digitale læremidler på skolerne? (mulighed for flere svar)

1. Nej, kommunen har ingen indflydelse på beslutningsprocessen.
2. Ja, kommunen har indflydelse på, hvem der deltager i beslutningsprocessen.
3. Ja, kommunen har indflydelse på, hvordan beslutninger træffes (fx kriterier eller finansiering).
4. Ved ikke

De kommuner hvor skolerne indkøber hovedparten eller alle digitale læremidler blev opfølgende spurgt: "Har kommunen indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af digitale læremidler på skolerne?" Her svarede omkring halvdelen (48%, 14 kommuner), at de **ikke** har indflydelse på beslutningsprocessen. Resten har forskellig grad af indflydelse på forskellige aspekter af beslutningsprocessen (fx hvem der deltager i beslutningsprocessen eller hvordan beslutninger træffes, fx kriterier eller finansiering).

Eksempler til inspiration

Eksempel 1: Kommunal styret proces med lokal inddragelse

Kendetegn: En kommunal grundpakke, men beslutninger træffes i dialog med skoleledere og faglige repræsentanter.

Procesforløb: Flere kommuner beskriver, at beslutningen om digitale læremidler træffes centralt, men på baggrund af dialog med skolerne:

“Vi har et centralt udvalg bestående af skoleledere, konsulenter og forvaltning, der vurderer og beslutter kommunens digitale læremidler.”

“Kommunen har udarbejdet en fælles strategi for digitale læremidler, men skolerne kan foreslå og afprøve nye portaler.”

“Forvaltningen koordinerer indkøb og databehandlertaftaler, men indkøbene drøftes i lederkredsen, og lærere kan komme med input via faglige udvalg.”

Involverede: Forvaltning, skoleledere, pædagogiske konsulenter, lærere via fagteams.

Eksempel 2: Tværkommunalt udbud med lokal faglig vurdering

Kendetegn: Et samarbejde mellem flere kommuner, hvor den faglige vurdering af materialer sker i fælles arbejdsgrupper.

Procesforløb: Et konkret eksempel fra data beskriver:

“Vi har i de sidste seks år lavet udbud sammen med et indkøbsfællesskab, som består af 4-5 kommuner og er opdelt i 22 delelementer (fagopdelte læremidler), hvor 2-3 leverandører får tildelt en aftale.”

“I X-kommune består gruppen af en udbudskonsulent, to konsulenter og fire skolerepræsentanter, som er med til at vurdere alle de læremidler, der byder ind i udbuddet.”

Her kombineres et professionelt udbudsarbejde med fagdidaktiske vurderinger, fordi lærere og skoleledere deltager i vurderingen.

Involverede: Udbudskonsulent, pædagogiske konsulenter, skoleledere og lærere fra flere kommuner.

Eksempel 3: Skolebaseret proces med fælles koordinering

Kendetegn: Skolerne tager initiativet, mens kommunen samler erfaringer og sikrer overblik.

Procesforløb: I flere kommuner beskrives en praksis, hvor beslutningerne sker decentralt, men i dialog gennem netværk eller koordinatroroller:

“Det er skolelederne, der træffer beslutningerne i dialog med lærerne. Kommunens rolle er at koordinere fælles løsninger, fx læse-skriveteknologi og login-systemer.”

“Vi har en decentral model, men med fælles it-vejledere, der mødes fire gange om året og drøfter, hvilke portaler der fungerer bedst.”

“Evalueringen sker i fagteams, og resultaterne deles på ledermøder, så erfaringer fra én skole kan inspirere de andre.”

Involverede: Skoleledere, lærere, PLC-vejledere, kommunal it- eller pædagogisk konsulent.

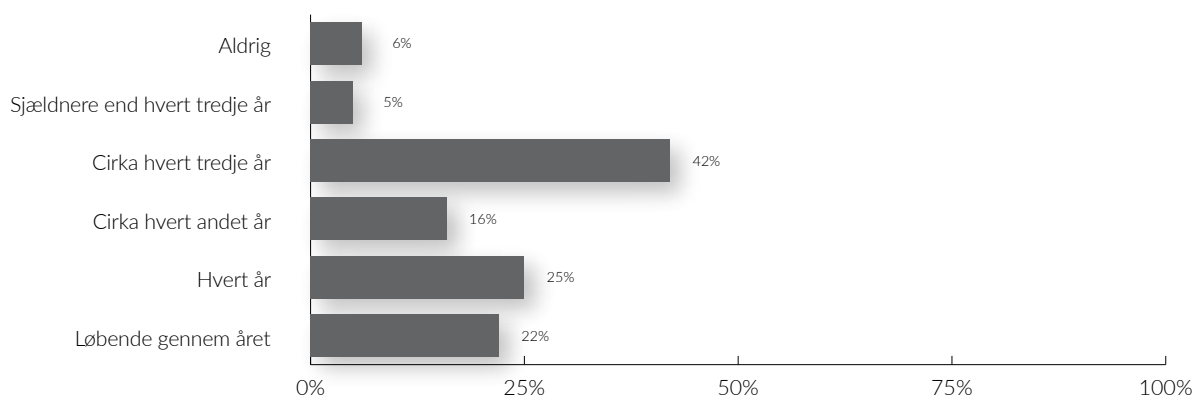
Evaluering af digitale læremidler del 1

Spørgsmål

Hvor ofte evaluerer jeres kommune de digitale læremidler?

1. Aldrig
2. Sjældnere end hvert tredje år
3. Cirka hvert tredje år
4. Cirka hvert andet år
5. Hvert år
6. Løbende gennem året

Overordnet om evaluering af digitale læremidler kan vi sige, at kommunerne hyppigt evaluerer deres digitale læremidler. Således svarer 47% at de evaluerer dem løbende gennem året eller hvert år. Kun 11% evaluerer sjældnere end hvert tredje år eller aldrig.

Figur 3. Fordeling af svar på spørgsmålet "Hvor ofte evaluerer jeres kommune de digitale læremidler?"

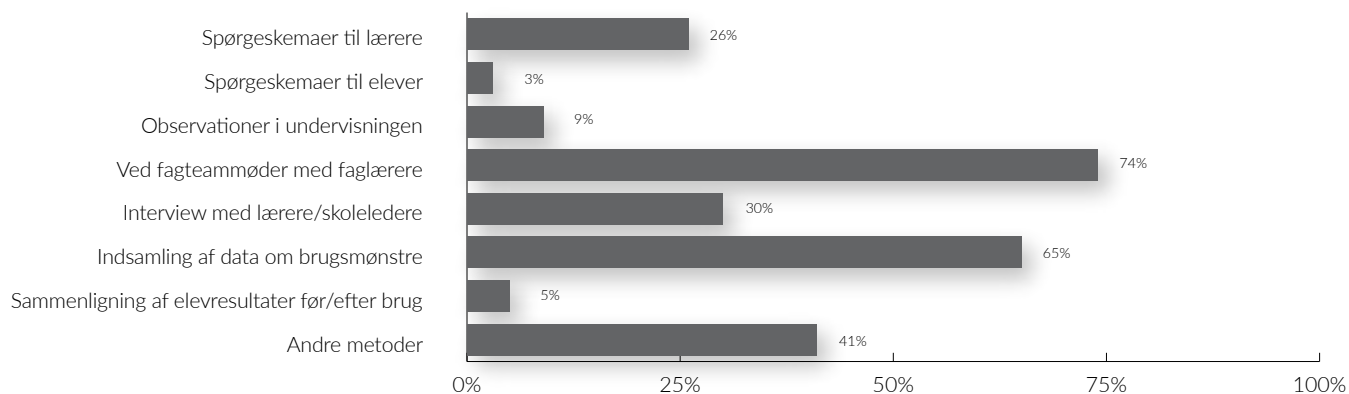
Evaluering af digitale læremidler del 2

Spørgsmål

Hvilke metoder anvendes i evalueringen? (Sæt kryds ved alle relevante muligheder)

1. Spørgeskemaer til lærere
2. Spørgeskemaer til elever
3. Observationer i undervisningen
4. Ved fagteam møder med faglærere
5. Interview med lærere/skoleledere
6. Indsamling af data om brugsmønstre
7. Sammenligning af elevresultater før/efter brug
8. Andre metoder

Det ser ud til at kommunerne bruger en bred vifte af metoder til at evaluere deres digitale læremidler, og at de enkelte kommuner kombinerer metoder. Det er primært fagteam møder og indsamling af data om brugsmønstre, der bruges som kilder til at evaluere de digitale læremidler. Men også spørgeskema og interview er udbredte metoder.

Figur 4. Fordeling af respondenternes svar på hvilke metoder de anvender til evaluering af digitale læremidler

Resultater Analoge læremidler

Indkøb af analoge læremidler i kommunen

Spørgsmål

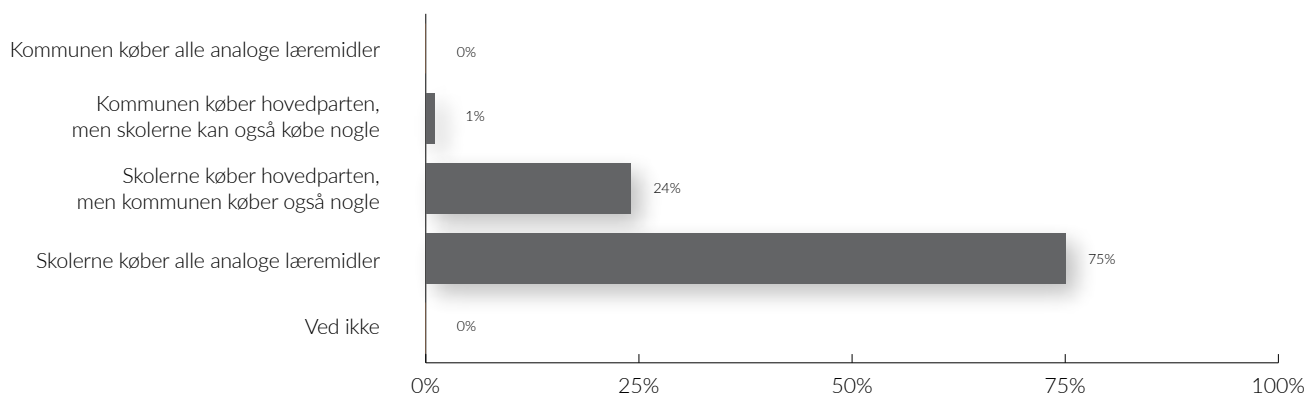
Hvem har hovedansvaret for indkøb af analoge læremidler i din kommune?

1. Kommunen køber alle analoge læremidler
2. Kommunen køber hovedparten, men skolerne kan også købe nogle
3. Skolerne køber hovedparten, men kommunen køber også nogle
4. Skolerne køber alle analoge læremidler
5. Ved ikke

Uddyb, hvis I har en anden ansvarsfordeling end en af de ovenfor nævnte [Åbent tekstfelt]

På spørgsmålet om, hvem der har hovedansvar for indkøb af analoge læremidler, svarer 75% af kommunerne, at skolerne køber **alle** analoge læremidler. 24% angiver at skolerne køber hovedparten, men at kommunerne også køber nogle.

I de åbne svarfelter har en del respondenter uddybet, at kommunen har en analog fællessamling (oftest med klassesæt). En enkelt svarer, at de indkøber materialer i klassesæt og emnekasser til udlån til skolerne.

Figur 5. Ansvarsfordeling vedr. indkøb af analoge læremidler i kommunen

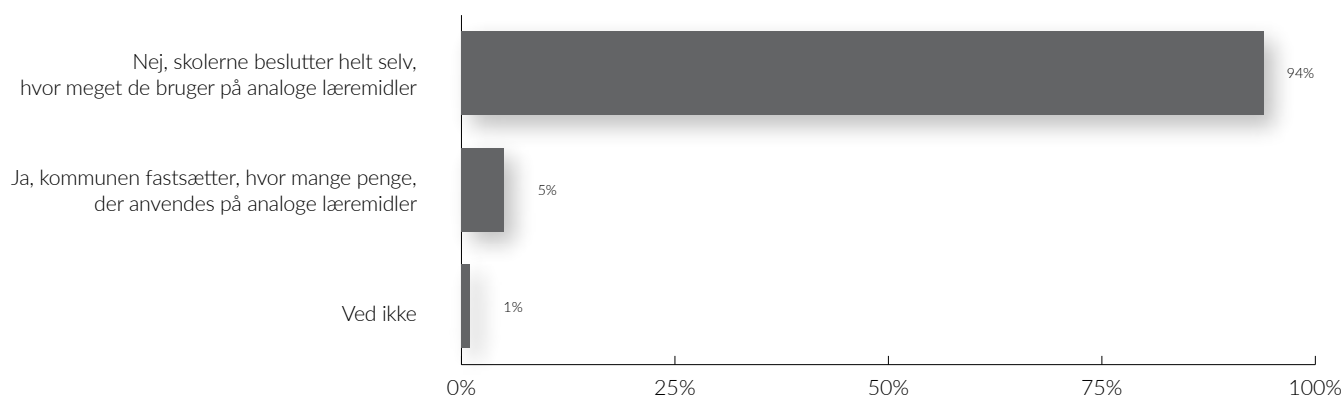
Kommunens grad af indflydelse på skolernes udgifter til analoge læremidler

Spørgsmål

Har kommunen indflydelse på, hvor mange penge skolerne anvender på analoge læremidler?

1. Nej, skolerne beslutter helt selv, hvor meget de bruger på analoge læremidler.
2. Ja, kommunen fastsætter, hvor mange penge, der anvendes på analoge læremidler.
3. Ved ikke

94% (svarende til 73 kommuner) af kommunerne lader skolerne helt selv beslutte, hvor meget de vil bruge på analoge læremidler. Kun i 5% af kommunerne er det kommunen der bestemmer, hvor mange midler der anvendes på det analoge område.

Figur 6. Kommunernes indflydelse på hvor mange penge skolerne bruger på analoge læremidler

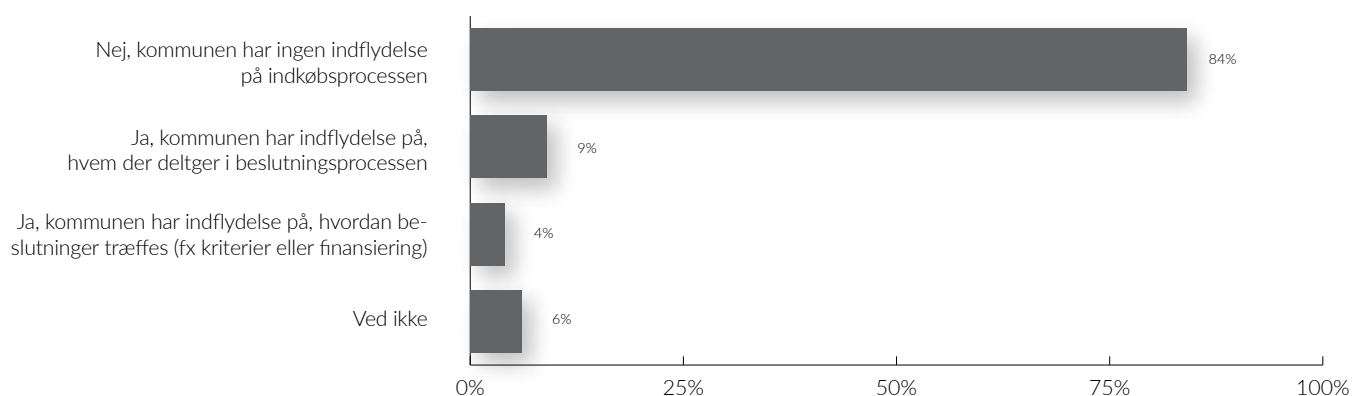
Kommunens indflydelse på beslutningsproces for indkøb af analoge læremidler på skoler

Spørgsmål

Har kommunen indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af analoge læremidler på skolerne? (mulighed for flere svar)

1. Nej, kommunen har ingen indflydelse på beslutningsprocessen.
2. Ja, kommunen har indflydelse på, hvem der deltager i beslutningsprocessen.
3. Ja, kommunen har indflydelse på, hvordan beslutninger træffes (fx kriterier eller finansiering).
4. Ved ikke

84% (66 kommuner) angiver, at kommunen **ikke** har indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af analoge læremidler på skolerne.

Figur 7. Fordeling af svar på kommunens indflydelse på beslutningsproces omkring indkøb af analoge læremidler

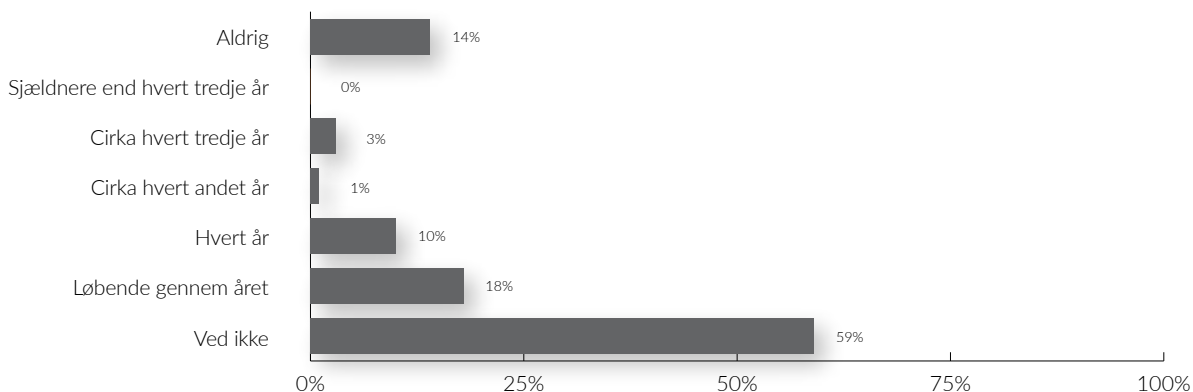
Evaluering af analoge læremidler del 1

Spørgsmål

Hvor ofte evaluerer jeres kommune de analoge læremidler?

1. Aldrig
2. Sjældnere end hvert tredje år
3. Cirka hvert tredje år
4. Cirka hvert andet år
5. Hvert år
6. Løbende gennem året
7. Ved ikke

Da vores respondenter typisk er skolechefer eller kommunale konsulenter, og da beslutningerne om indkøb af analoge læremidler typisk ligger på skolerne, svarer 59% at de ikke ved, hvor ofte der evalueres på de analoge læremidler. 14% svarer at der aldrig bliver evalueret på de analoge læremidler, mens 18% angiver at der evalueres løbende gennem året.

Figur 8. Fordeling af svar på spørgsmålet "Hvor ofte evaluerer jeres kommune de analoge læremidler?"

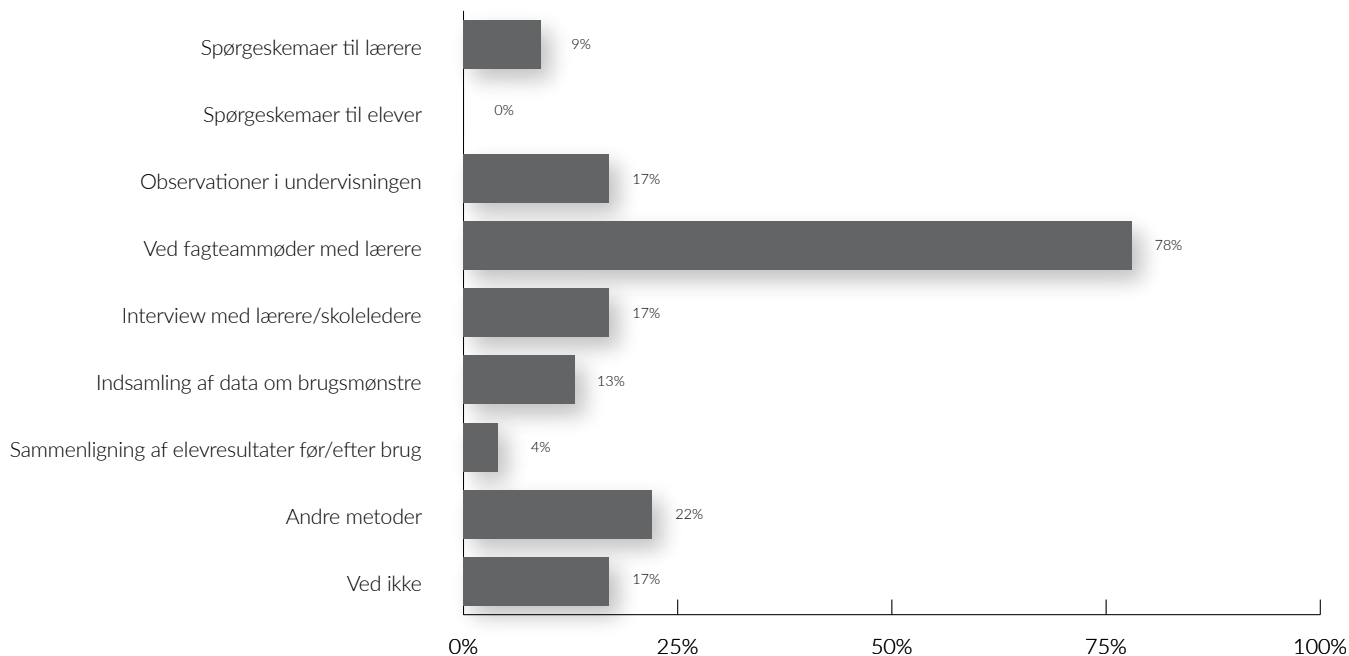
Evaluering af analoge læremidler del 2

Spørgsmål

Hvilke metoder anvendes i evalueringen? (Sæt kryds ved alle relevante muligheder)

1. Spørgeskemaer til lærere
2. Spørgeskemaer til elever
3. Observationer i undervisningen
4. Ved fagteammøder med faglærere
5. Interview med lærere/skoleledere
6. Indsamling af data om brugsmønstre
7. Sammenligning af elevresultater før/efter brug
8. Andre metoder
9. Ved ikke

I hele 78% af besvarelsenerne angives at de analoge læremidler evalueres på fagteammøder med faglærere. Ellers er interviews og observationer de næstmest anvendte metoder til evaluering; for hver af dem har 17% angivet dem som metoder, de bruger.

Figur 9. Fordeling af respondenternes svar på hvilke metoder de anvender til evaluering af analoge læremidler.

Resultater På tværs af digitalt og analogt format

Historik for kommunale indkøbsmodeller

Spørgsmål

Har din kommune ændret den måde, der bliver indkøbt læremidler i løbet af de seneste tre år?

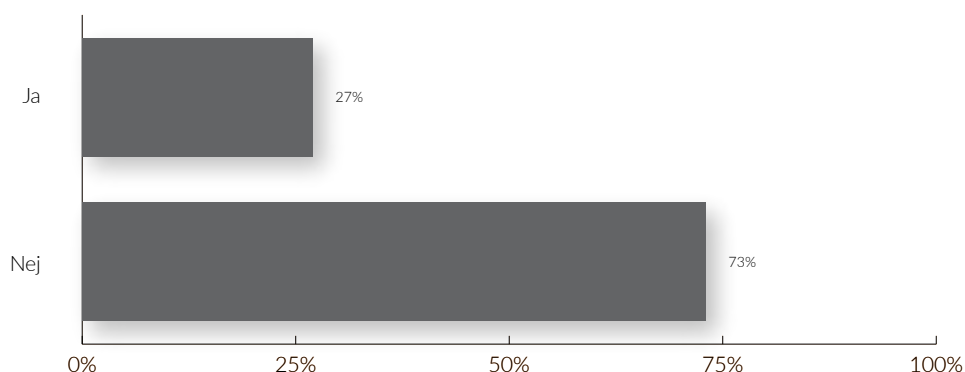
1. Ja
2. Nej

Hvis "Ja". Hvordan vil du beskrive ændringen og årsagen til ændringen [Åbent tekstfelt]

27% af respondenterne angiver, at de har ændret deres indkøbsordning (dækker både det analoge og digitale format) inden for de seneste tre år.

I de uddybende svar tegner sig følgende tendenser:

- Indkøb af digitale læremidler er mere komplekst pga. GDPR, informationssikkerhed og behovet for databehandleraftaler.
- SKI-aftalerne nævnes som ændringer – også at det kan være en udfordring at leve op til konkurrenceretslige regler.
- En del har ændret i retning af en bredere beslutningsproces og mere inddragelse fx af lærere.
- Der er en tendens hen mod løsninger der giver mere lokal autonomi, fx pointløsninger i forhold til de to store læremiddeludbydere, Gyldendal og Alinea eller at midlerne, som før blev brugt centralt i forvaltningen, nu er lagt ud til skolerne.
- Et par kommuner nævner, at de har flyttet midler fra det digitale til det analoge.
- En kommune skriver, at behovet for stabilitet gør, at man har måttet indgå længere aftaler med digitale udbydere: "Ift. de digitale læremidler er vi gået fra 3-årige aftaler til 5-årig aftale, da skolerne har haft ønske om mere stabilitet i forhold til, hvilke læremidler de kan anvende i undervisningen. Dette gælder især i udskolingen, så man ikke risikerer skift i læremidler ved afgangsprøverne."

Figur 10. Fordeling af svar på spørgsmålet om, hvorvidt kommunen inden for de seneste tre år har ændret i deres indkøbsordning for læremidler.

Opsummering af fordeling af samlede modeller for indkøb

På basis af undersøgelserne for hhv. det digitale og analoge område kan vi tegne følgende oversigt over modeller i Danmark:

Vores kategorier i Tabel 1 svarer nogenlunde til dem som blev anvendt i undersøgelsen "Lærerens digitale hverdag – en kvantitativ kortlægning" (STIL, 2021). Da vi har spurgt separat ind til det digitale og analoge område, er vi i stand til at vise, hvilke kombinationer af ordninger, der ikke er i spil (se tabel 2 og 3) og specifikke fordelinger.

Model	Digitale læremidler	Analoge læremidler	Antal	Procent
Arbejdsdeling (digitalt købes centralt, analogt købes lokalt)	Kommunen køber hovedparten af digitale	Skolerne køber alle analoge	36	46%
Subtotal			36	46 %
Decentral model (både digitalt og analogt købes lokalt)	Skolerne køber hovedparten af digitale	Skolerne køber alle analoge	14	18%
	Skolerne køber alle digitale	Skolerne køber alle analoge	7	9%
Subtotal			21	27 %
Variation (decentral vægt)	Skolerne køber hovedparten af digitale	Skolerne køber hovedparten af analoge	7	9%
	Skolerne køber alle digitale	Skolerne køber hovedparten af analoge	1	1%
Subtotal			8	10 %
Variation (central vægt)	Kommunen køber hovedparten af digitale	Skolerne køber hovedparten af analoge	11	14%
	Kommunen køber hovedparten af digitale	Kommunen køber hovedparten af analoge	1	1%
	Kommunen køber alle digitale	Skolerne køber alle analoge	2	3%
Subtotal			14	18 %

Tabel 1. Oversigt over modeller for indkøb af læremidler i danske kommuner.

Vores opsummering i Tabel X marginaliserer således *mulige* modeller, som ikke er i anvendelse, dvs. kombinationer af modeller for hhv. det digitale og analoge område. Som det ses i tabel 2 og 3, når vi tager alle mulige kombinationer med, er der ingen kommuner der fx har en ordning, hvor kommunen køber alle digitale og analoge læremidler.

	Kommunen køber alle analoge læremidler	Kommunen køber hovedparten af analoge læremidler, men skolerne kan også købe nogle	Skolerne køber hovedparten af analoge læremidler, men kommunen køber også nogle	Skolerne køber alle analoge læremidler
Kommunen køber alle digitale læremidler	0	0	0	2
Kommunen køber hovedparten af digitale læremidler, men skolerne kan også købe nogle	0	1	11	36
Skolerne køber hovedparten af digitale læremidler, men kommunen køber også nogle	0	0	7	14
Skolerne køber alle digitale læremidler	0	0	1	7
Ved ikke	0	0	0	0
I alt	0	1	19	59

Tabel 2. Antal kommuner der har en model der kombinerer ordninger for hhv. det analoge og digitale område på bestemte måder.

	Kommunen køber alle analoge læremidler	Kommunen køber hovedparten af analoge læremidler, men skolerne kan også købe nogle	Skolerne køber hovedparten af analoge læremidler, men kommunen køber også nogle	Skolerne køber alle analoge læremidler
Kommunen køber alle digitale læremidler	0%	0%	0%	3%
Kommunen køber hovedparten af digitale læremidler, men skolerne kan også købe nogle	0%	1%	14%	46%
Skolerne køber hovedparten af digitale læremidler, men kommunen køber også nogle	0%	0%	9%	18%
Skolerne køber alle digitale læremidler	0%	0%	1%	9%
Ved ikke	0%	0%	0%	0%

Tabel 3. Procentdel kommuner der har en model der kombinerer ordninger for hhv. det analoge og digitale område på bestemte måder.

Tidligere undersøgelser af forhold omkring lærernes rammer for at vælge læremidler

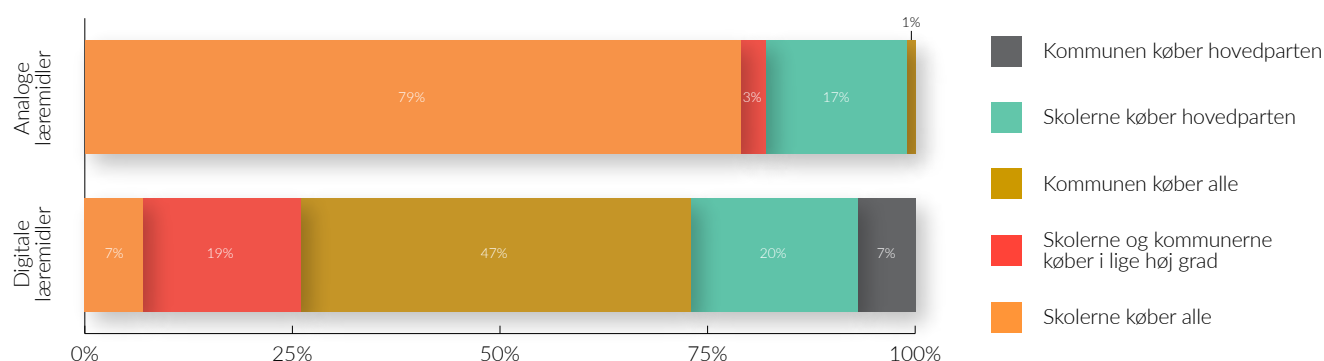
Som et vigtigt bagtæppe for den aktuelle kortlægning præsenterer dette afsnit centrale indsigter fra tidligere danske undersøgelser og nordiske erfaringer. De danske undersøgelser belyser, indkøbsmodeller, budgetstrukturer og lærernes oplevelse af indflydelse på og tilgængelighed af læremidler i perioden 2021-2024. De nordiske perspektiver tilfører et komparativt blik.

Undersøgelsen "Lærers digitale hverdag – en kvantitativ kortlægning"

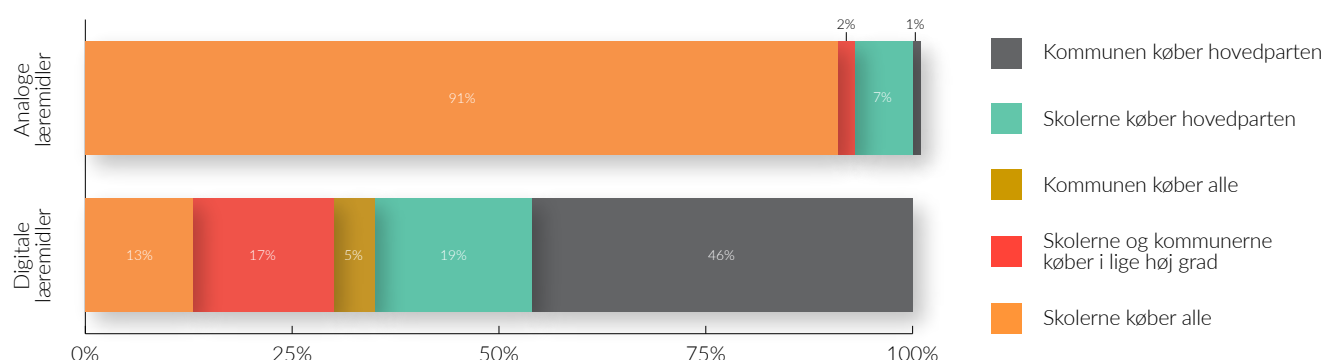
Undersøgelsen "Lærers digitale hverdag – en kvantitativ kortlægning" (STIL, 2021) viste, at der var en grundlæggende forskel på indkøbsmodellerne for hhv. analoge og digitale læremidler. Indkøb af analoge læremidler blev i langt de fleste kommuner foretaget af skolerne. 96% af de kommunale skolechefer svarede således, at skolerne købte alle eller hovedparten af de analoge læremidler (se figur 11). For de digitale

læremidlers vedkommende var billedet noget mere broget. Ifølge de kommunale skolechefer, var det i 54% af kommunerne sådan, at kommunen købte hovedparten eller alle de digitale læremidler.

Ved at sammenholde Figur 11 og 12 kan vi se, at der var lidt forskel i vurderingen fra hhv. kommunale chefer og skolelederne. 98% af skolelederne mente således, at skolerne købte alle eller hovedparten af de analoge læremidler og 51% af skolelederne angav at kommunen købte hovedparten eller alle de digitale læremidler (figur 12).

Figur 11. Kommunale skolechefer blev spurgt: "Hvem indkøber de analoge/digitale læremidler, som anvendes på kommunens skoler?". 70 skolechefer havde svaret.

Figur 12. Skoleledere blev spurgt: "Hvem indkøber de læremidler, som anvendes på skolen?". 116 skoleledere havde svaret.

Årsagen til at kommunerne i så høj grad var involverede i indkøb af de digitale læremidler kan findes i, at kommunerne kan opnå en besparelse ved at forhandle med udgiverne på vegne af flere/alle skoler i kommunen.

I rapporten "Lærerens digitale hverdag – en kvantitativ kortlægning" (STIL, 2021) blev der identificeret fire indkøbsmodeller i forhold til læremidler (tabel 4):

Undersøgelsen spurgte lærerne om deres grad af tilfredshed i forhold til deres indflydelse på indkøb af læremidler. 64 % af lærerne angav dengang, at de i nogen eller høj grad havde indflydelse på indkøbet af digitale læremidler (36 % svarede i mindre grad eller slet ikke). 76 % af lærerne var tilfredse eller overvejende tilfredse med deres grad af indflydelse på indkøbet (25 % var utilfredse eller overvejende utilfredse). Ca. 40 % af de adspurgte lærere vurderede, at udvalget af både digitale og analoge læremidler var for lille (ca. 54 % svarede at det var tilpas).

Fordeling af indkøb af læremidler Der tegner sig fire "modeller", som kommunerne fordeler sig i ift. fordeling af indkøb af læremidler:	Andel Kommuner (n=72)
Arbejdsdeling Centralt indkøb af det digitale og lokalt indkøb af det analoge Skolen køber alle eller hovedparten af de analoge og kommunen køber alle eller hovedparten af de digitale.	53%
Decentral model Hele eller næsten hele læremiddelbudgettet ligger lokalt hos skolerne / Skolen køber <i>alle</i> eller <i>hovedparten</i> af både analoge og digitale læremidler.	25%
Variation af arbejdsdeling – med decentral vægt Skolen køber alle eller hovedparten af de analoge læremidler og skoler og kommuner køber begge de digitale læremidler.	19%
Variation af arbejdsdeling – med central vægt Kommunen køber hovedparten af de digitale læremidler og skoler og kommuner køber begge de analoge læremidler.	3%

Tabel 4. De fire modeller og fordeling på kommuner fra undersøgelsen "Lærerens digitale hverdag – en kvantitativ kortlægning" (STIL, 2021).

Her er det tydeligt, at den dominerende model var den hvor kommunen køber alle eller hovedparten af de digitale læremidler samtidig med at hovedparten af de analoge læremidler købes lokalt på skolerne. Denne model passede på 53% af kommunerne. En fjerdedel havde en meget decentral model, hvor skolerne købte både analoge og digitale læremidler.

Kigger vi på det digitale og analoge format separat, kan vi ud fra tabellens fordelinger se, at det analoge indkøbes decentralt af skolerne i 97% af kommunerne, mens det var mere blandet for de digitale læremidlers vedkommende.

Undersøgelsen havde svært ved at konkludere noget håndfast om fordelingen af skolernes og kommunernes budgetter til indkøb af hhv. digitale og analoge læremidler. Årsagen er, at alle de fire skitserede modeller involverer en arbejdsdeling mellem skoler og kommune. De dele af indkøbene der foregår hos skolerne, er der derfor ikke centralt budget for.

Blandt de kommuner, der havde besvaret undersøgelsen, var følgende fordeling i forhold til læremiddelbudget:

- 7 % havde ikke et læremiddelbudget centralt, fordi skolerne købte alle læremidler (decentral model)
- 74 % havde kun et centralt budget for digitale læremidler, da skolerne selv indkøbte alle analoge læremidler
- 19 % af kommunerne købte både nogle analoge og digitale læremidler centralt.

På skoleniveau havde de fleste skoler i undersøgelsen (86 af 116) et budget, som både dækkede indkøb af digitale og analoge læremidler. I snit brugte disse skoler 56 % af læremiddelbudgettet på digitale læremidler og 44 % på analoge læremidler. Når man tager i betragtning, at de analoge læremidler typisk indkøbes lokalt af skolerne og de digitale hyppigt centralt, så var udgifterne til analoge læremidler en del mindre end det tilsvarende for digitale læremidler.

Vi er interesserede i at se om udviklingen er gået mod mere decentralisering i lyset af, at lærerne især på det digitale område kunne have et ønske om mere indflydelse eller diversitet. Vores hypotese var, at udviklingen var gået mere hen mod den decentrale model, hvor skolerne købte alle eller næsten alle af både de analoge og digitale læremidler. Vi ville også meget gerne som udgangspunkt kunne sige noget om den budgetmæssige fordeling mellem det analoge og digitale læremiddelformat.

Faktaark om digitale enheder og læremidler i undervisningen

Grundskolepanelet er "en spørgeskemaundersøgelse, som gennemføres hvert andet år blandt et fast panel af grundskoler. Panelet består af ledere, lærere, pædagoger og elever fra 4., 6. og 8. klasse fra udvalgte folkeskoler og frie grundskoler" (Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, 2024, s. 1).

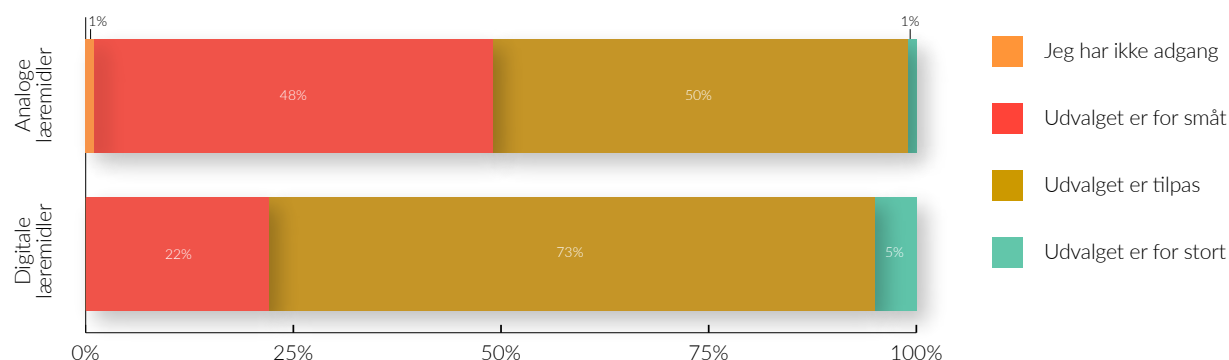
Grundskolepanelets data om digitale læremidler indeholder ikke informationer om indkøbsordninger eller beslutningsprocesser. Til gengæld er der data på lærernes oplevelse af indflydelse på indkøb af læremidler og deres oplevelse af tilgængeligheden af hhv. digitale og analoge ressourcer.

I forhold til de digitale læremidler og brugen af disse, viste undersøgelsen at ni ud af ti skoler drøftede balancen mellem digitale og analoge læremidler. Omkring udvalget af digitale læremidler på skolen oplevede 69% af lærerne at de i meget høj, høj grad eller nogen grad havde indflydelse. Mht. indfly-

delse på udvalget af de analoge læremidler var andelen en smule større, her angav 72% nemlig, at de havde indflydelse på dette.

Dog angav næsten halvdelen af lærerne, at udvalget af de analoge læremidler var for småt, mens 22% angav at udvalget af digitale læremidler til undervisningen var for småt (se figur 13).

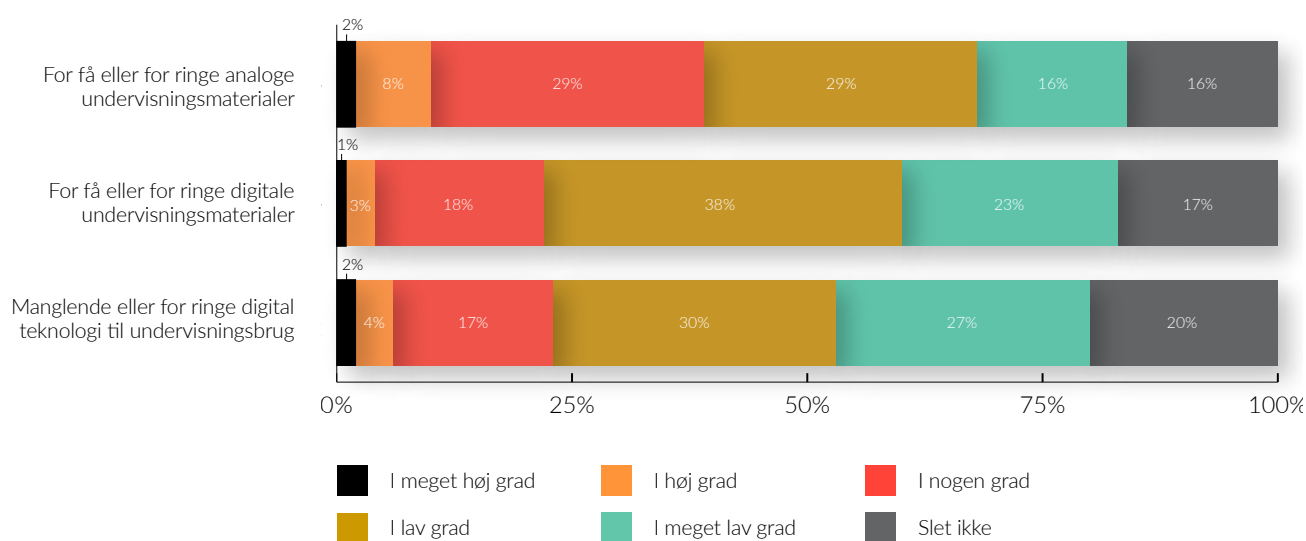
Derudover svarede 39% af de adspurgte skoleledere at for få eller for ringe analoge undervisningsmaterialer, i meget høj, høj eller nogen grad, hæmmede skolens mulighed for at gennemføre undervisning af høj kvalitet.

Figur 13. Lærernes oplevelse af udvalget af digitale/analoge læremidler til undervisning. 116 skoleledere havde svaret.

Når det drejer sig om de digitale læremidler svarede 4% af skolelederne, at de i høj eller meget høj grad mente, at for få eller for ringe digitale undervisningsmaterialer var hæmmende for at gennemføre undervisning af høj kvalitet, mens 18 procent svarer at dette gjaldt i nogen grad (se figur 14).

Selvom lærerne altså oplevede at have relativ stor indflydelse på udvalget af digitale og analoge læremidler, angav de også at udvalget af læremidler var for småt; skolelederne angav for få læremidler eller disses ringe kvalitet som kilde til at undervisningskvaliteten hæmmes.

Figur 14. Skoleledernes vurdering af en negativ sammenhæng mellem udvalget eller kvaliteten af analoge eller digitale læremidler

Oplevelse af digitale og analoge læremidler i folkeskolen

Undersøgelsen "Oplevelse af digitale og analoge læremidler i folkeskolen" blev gennemført for Danske Undervisningsforlag (2023) og berørte læreres oplevelse af digitale og analoge læremidler, udbuddet af disse samt hvorvidt de har indflydelse på udvalget af læremidler.

Lærerne (n=405) oplevede, at der var for få læremidler at vælge mellem. Især nyuddannede lærere ønskede sig et større og bedre udvalg af læremidler, når de skulle tilrettelægge undervisning. 57% af de nyuddannede lærere (0-4 års erfaring) havde således en oplevelse af, at de havde for få læremidler at vælge mellem, når de skulle tilrettelægge undervisningen. Ydermere følte ca. tre ud af fire lærere sig nødsaget til at bruge gratis læremidler fra internettet til undervisningen.

Rapporten viste, at 69% af de adspurgte lærere var helt enige eller enige i, at de gerne ville have større indflydelse på valget af digitale eller analoge læremidler. Det er her først og fremmest de erfarne lærere, som ønskede større indflydelse på valget af læremidler. 61% af lærerne i undersøgelsen mente, at de kunne tilrettelægge en bedre undervisning, hvis de havde flere læremidler at vælge mellem.

Lærerne oplevede, at der var for få læremidler at vælge mellem. 39% af lærerne svarede, at de havde et utilstrækkeligt udvalg af digitale læremidler at vælge imellem. Det tilsvarende tal for analoge læremidler var 51%.

Sverige

Vender vi os mod vores svenske naboer, er oversigten over læremiddelindkøb i Sverige for 2023 (Läromedelsbarometern 2023), relevant at kigge nærmere på.

I rapporten fremgår det, at en øget adgang til læremidler i skolen var en af regeringens prioriteter for at forbedre **kunskapsinläringen** hos de svenske elever i 2023. I 2023 indførtes derfor et statstilskud til indkøb af trykte læremidler (med eller uden digitale komponenter). Desuden blev elevers ret til læremidler tilføjet til skoleloven, samtidig blev læremidler, lærebøger og andre læringsværktøjer defineret. Der blev ydermere opsat en pulje på 685 millioner svenske kroner fra regeringens side som svenske kommuner kunne søge til indkøb af trykte læremidler med eller uden digitale komponenter.

Rapporten viser, at mere end halvdelen af de svenske kommuner i 2022 brugte mindre end 0,7% af totalomkostningen pr. elev på læremidler. I 2023 var det imidlertid kun 19% af kommunerne der brugte så lille andel på læremidler pr. elev; 81% af de svenske kommuner brugte altså flere penge af totalomkostningen på læremidler pr. elev. Derudover brugte en fjerdedel af kommunerne i 2023 1% eller mere af totalomkostningerne pr. elev på læremidler.

Venstre tabel herunder viser udviklingen af indkøb i svenske kroner pr. elev og den højre viser læremidlernes andel af

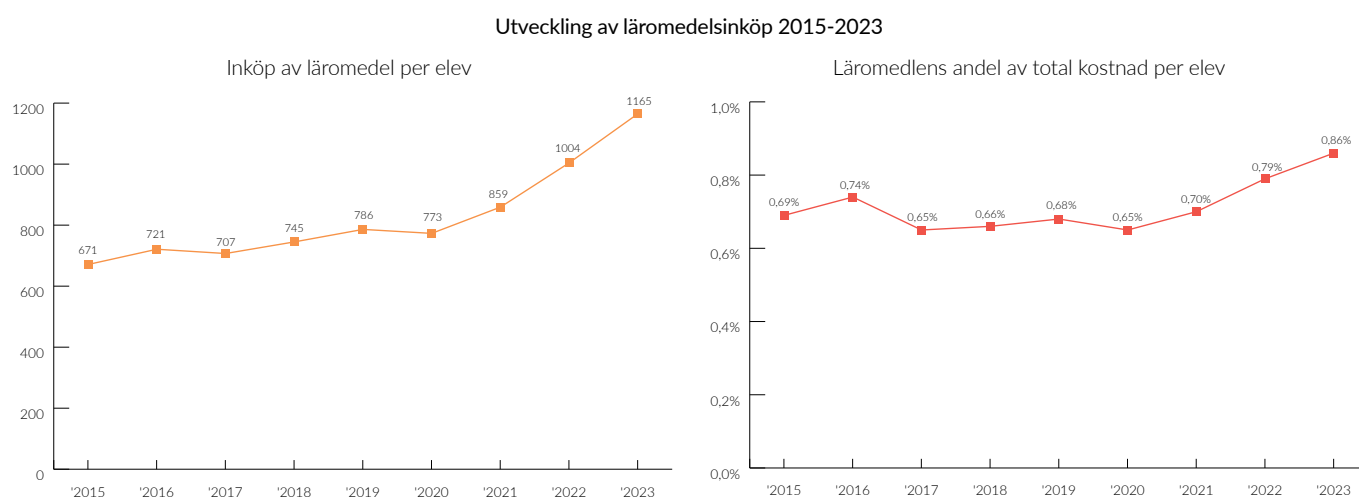
totalomkostningen pr. elev. Tabellerne viser en klar stigning. Rapporten argumenterer for at stigningen kan skyldes en øget positiv debat om læremidler samt, naturligvis, statsstøtten.

På trods af at der er sket en stigning af indkøb af læremidler, er der samtidigt stor forskel i hvor mange penge de enkelte kommuner bruger på læremidler pr. elev. Differencen mellem den kommune der brugte flest penge på læremidler, og den kommune der brugte færrest læremidler var 1.875 svenske kroner.

Når det kommer til **hvordan** læremidler bliver indkøbt, fortæller rapporten ikke meget. Dog viser den at nogle mindre kommuner går sammen med større kommuner om indkøb af læremidler.

Selvom der er sket en stigning i indkøb af læremidler, bruger Sverige færre penge på læremidler, end Norge og Finland (som bruger 30% mere end svenskerne, ifølge rapporten), men flere midler end Danmark.

Ifølge Danske Undervisningsforlag (2023) var de årlige udgifter til læremidler pr. elev i grundskolen i Danmark 501 DDK (i 2021). Omregnet var tallene for Norge 1.180 DKR, Finland 977 DKR og Sverige 632 DKR. Kun 0,7% af de danske kommuners budgetter til skoleområdet bruges på indkøb af læremidler (Danske Undervisningsforlag, 2023).

Figur 15. Udviklingen i omkostninger til læremidler pr. elev i Sverige. Gengivet efter Läromedelsbarometern (2023)

Norge

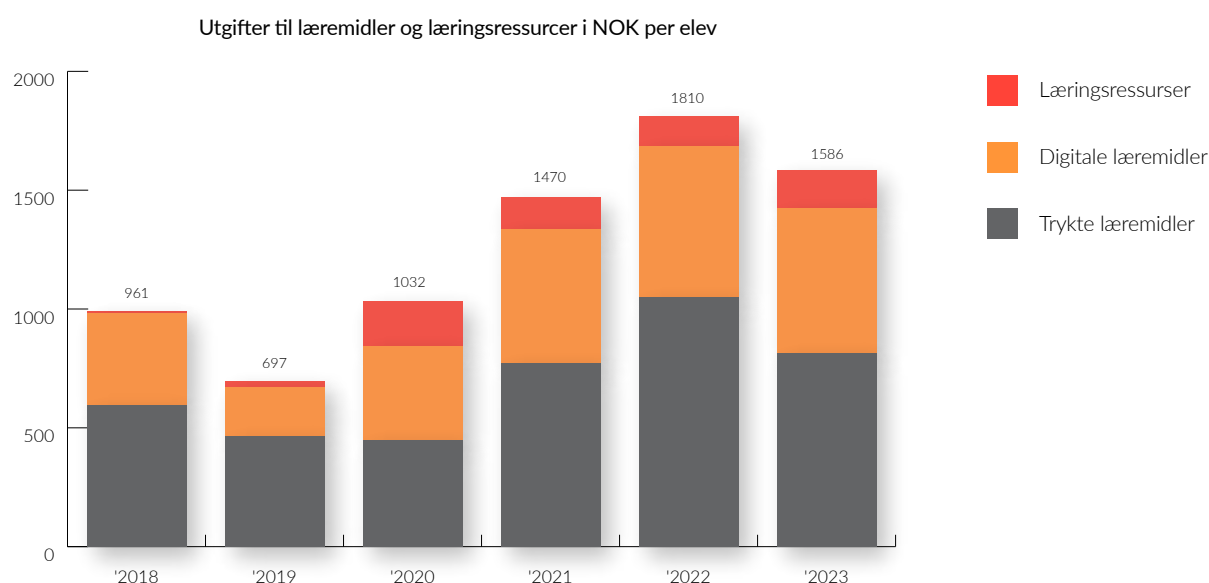
For Norge har vi også relativt friske tal, idet en undersøgelse udført af Oslo Economics (2023) viser, at udgiften pr. elev til trykte læremidler var 813 NOK mens den tilsvarende udgift til digitale læremidler var 610 NOK i 2023. Medtager vi et lidt mere usikkert tal for såkaldte læringsressourcer (DEF), ender vi på et samlet tal på 1.586 pr. elev (Figur 16).

Når læremidlerne skal indkøbes, viser undersøgelsen, at det er skoleejere eller skoleledelsen, der tager beslutningerne om indkøb af læremidler. For skolerne kan der enten være midler øremærket til indkøb af læremidler, eller et samlet driftsbudget som skolelederen selv disponerer over; dette afhænger af de enkelte kommuner.

I forbindelse med fagfornyelsen i Norge har regeringen givet enkeltbevillinger til indkøb af læremidler. Her har nogle bevillinger været øremærket trykte læremidler og andre har

været øremærket digitale læremidler. Regeringen ønsker at satse mere på trykte læremidler, hvorfor de har øremærket 300 millioner NOK til indkøb af trykte læremidler i skoleåret 2024/2025.

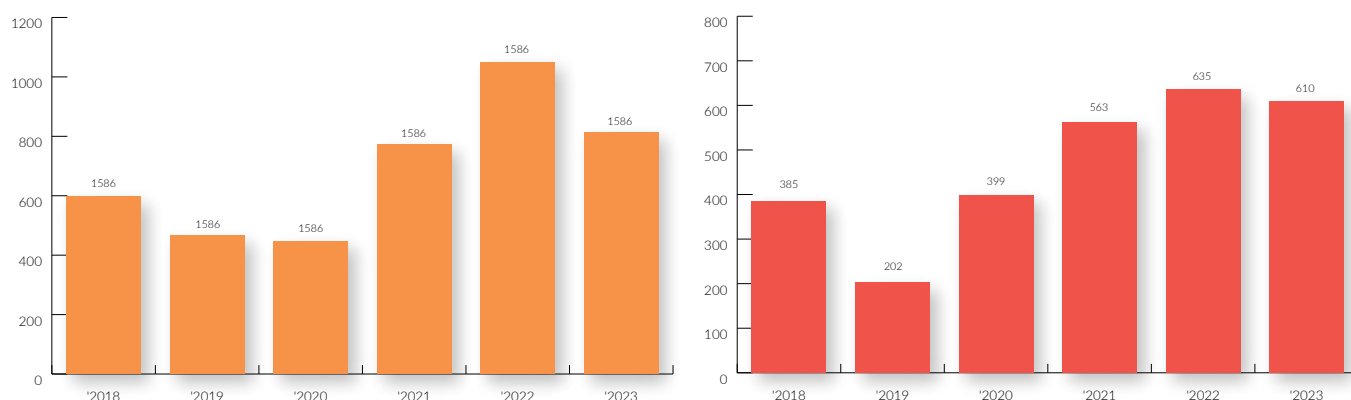
Yderligere viser undersøgelsen eksempler på, at indkøb af digitale læremidler sker centralt i kommunerne, mens skolerne har mere frihed hvad angår trykte læremidler. En årsag til centraliseringen af indkøb af digitale læremidler, kan være et ønske om at samkøre indkøb til flere skoler for dermed at opnå bedre indkøbsaftaler. Uafhængigt af om indkøb af læremidler sker centralt eller ude på skolerne, angiver skolerne, at de har en vis indflydelse på indkøbsprocessen, gennem involvering af faggrupper med lærere samt skoleledere. Dog viser under-

Figur 16. Samlede gennemsnitlige udgifter samt opdelt på forskellige typer læremidler pr. elev i Norge 2018-2023. Gengivet efter Oslo Economics (2023)

søgelsen, at lærerens involvering i indkøb af læremidler kan variere ift. digitale og analoge læremidler, og at skolerne har mindre indflydelse i forhold til indkøb af de digitale læremidler.

Som det ses i figur 17, fremstår er udgiften til digitale læremidler mere stabil end den tilsvarende for analoge læremidler. Forklaringen herpå kan være, at digitale læremidler bliver indkøbt på abonnement, hvorved udgiften er jævn hen over årene. Analoge læremidler er typisk engangsudgifter.

Kilde: Kartlegging utført av Oslo Economics blant kommuner. N = 31

Figur 17. Udgifter i gennemsnit pr. elev til hhv. trykte læremidler (figuren til venstre) og digitale læremidler (figuren til højre) i Norge. Gengivet efter Oslo Economics (2023)

Finland

Den nationale kortlægning af læremidler og studiematerialer i Finland, gennemført af Uddannelsesstyrelsen i 2019, giver et detaljeret indblik i praksis og strukturer omkring undervisningsmaterialer i det finske uddannelsessystem. Undersøgelsen, som bygger på svar fra over 1.400 deltagere på tværs af uddannelsesniveauer og kommunale instanser, viser en tydelig tendens til decentral beslutningskompetence hos lærere og lærerteams, særligt i den grundlæggende uddannelse (peruskoulu).

Samtidig fremhæves den centrale rolle, som forlagsudgivne læremidler spiller i undervisningen, samt den kommunale styring af digitale infrastrukturer og platforme. Kortlægningen danner dermed et vigtigt bagtæppe for forståelsen af, hvordan fagdidaktiske valg og ressourcetilgængelighed formes i praksis i finske skoler.

Konkret træffer lærerne i den grundlæggende uddannelse som hovedregel i fællesskab beslutning om, hvilke læremidler og studiematerialer der anvendes; ledelsen vurderer efterfølgende, om anskaffelsen kan rummes i skolens budget (Uddannelsesstyrelsen, 2020: 4).

I praksis udgør forlagsudgivne læremidler rygraden i undervisningen, suppleret af digitale opgaver, åbne onlinematerialer og lærerskabt indhold (Uddannelsesstyrelsen, 2020: 2). Forlagsudgivne læremidler udgør en markant del af den samlede mængde anvendt undervisningsmateriale: 73 % af lærerne angiver, at forlagsproducerede læremidler udgør mere end halvdelen af alle anvendte læremidler i grundskolen (Ibid: 4).

Den kommunale forvaltning spiller en tydelig rolle for digitale infrastrukturer: læringsplatforme indkøbes, som i Norge, ofte samlet på kommuneniveau. Skolernes it-personale deltager typisk i anskaffelsesprocessen, mens den enkelte lærer har begrænset indflydelse på valg af platform (s. 4).

Perspektivering

Sammenfattende kan denne kortlægning ses som en opfølgning og videreudvikling af STILs undersøgelse *Lærers digitale hverdag* (2021), som viste en klar forskel for hhv. det analoge og digitale område: Analoge læremidler blev næsten altid købt lokalt, mens det digitale i højere grad blev købt centralt eller delt mellem kommune og skole. Nærværende kortlægning bekræfter grundmønsteret – lokalt for analogt, hybridt for digitalt – men nu med et mere detaljeret billede af, hvordan hybriden realiseres.

Vores kortlægning viser, at danske kommuner i stigende grad arbejder med hybride modeller for indkøb og organisering af læremidler. For de analoge materialer er beslutningskompetencen fortsat klart placeret lokalt, mens de digitale i langt højere grad er forankret i fælles kommunale rammer.

Den mest udbredte model er en arbejdsdeling, hvor kommunen står for de funktionelle og tekniske løsninger (fx Skoletube, Ordbogen.com, læse-skriveteknologi og LMS'er), mens skolerne vælger de didaktiske fagportaler. Vores data viser eksempler på nuancerede indkøbsmodeller: flere kommuner beskriver enten større fleksibilitet (fx pointordninger hos Gyl-dendal/Alinea) eller mere stabilitet via længere kontrakter. Det peger på, at styringen ikke bare er "mere eller mindre central", men at læremiddeltyper og styringshensyn (økonomi, jura, drift) differentierer indkøbene.

Kommunerne fremhæver især GDPR og databehandleraftaler som begrundelser for at samle ansvaret for digitale indkøb centralt, mens de fagdidaktiske vurderinger og anvendelse fortsat er et lokalt anliggende.

Økonomisk viser denne kortlægning et gennemsnit på ca. 413 kr. pr. elev til digitale læremidler – men med stor spændvidde (190–750 kr.), hvilket sandsynligvis afspejler netop forskellene i, hvor meget der købes centralt versus lokalt (og at nog-

le kommuner ikke kan opføre skoledrevne udgifter). Det gør gennemsnitstal sårbare uden kontekst om modelvalg, og understreger behovet for bedre fælles opgørelsespraksis.

På tværs af de nordiske undersøgelser genfindes den samme hybride styringslogik som i Danmark: central koordinering af drift, økonomi og jura kombineret med lokal faglig frihed.

Läromedelsbarometern 2023 (Läromedelsföretagen, 2024) viser, at svenske kommuner i stigende grad samarbejder om indkøb for at sikre kvalitet og lighed; Oslo Economics' kortlægning af læremiddelmarkedet (2023) beskriver norske kommuners koordinering af digitale aftaler under bevarelse af lærerinddragelse; og Utdanningsstyrelsens Fakta Express (2020) peger på finsk lærerautonomi kombineret med kommunal styring af platforme og licenser. Samlet peger undersøgelserne på en nordisk bevægelse mod hybride modeller, der understøtter lærernes professionelle dømmekraft.

Kortlægningen peger samlet på tre udviklingsspor, der sandsynligvis fortsat vil præge udviklingen i de kommende år:

5. *Den hybride model som ny standard:* Kommunerne tager sig af rammer, jura og drift, mens skolerne står for de faglige valg og vurderer kvaliteten af læremidlerne.
6. *Professionel dømmekraft og dialog:* Lærers og skolelederens vurderinger vil til stadighed tillægges vægt for at sikre, at styring, koordinering og didaktik hænger sammen.
7. *Transparens og sammenlignelighed:* Behov for fælles standarder for opgørelse af udgifter og fordeling mellem kommunale udgifter og skolernes udgifter. Det betyder synlige totaludgifter (kommune + skole) og standard for opgørelse, så man reelt kan sammenligne modeller.

Referencer

- Danske Forlag (2023). *Undersøgelse blandt danske lærere: Oplevelse af digitale og analoge læremidler i folkeskolen*. <https://www.danskeforlag.dk/media/2683/071-rapport-oplevelse-af-digitale-og-analoge-laeremidler-i-folkeskolen.pdf>
- Gissel, S. T. (2024). Læremidlet som løftestang til at omsætte og realisere læreplanens intentioner. I *Vidensbidrag til ekspertgruppe for Fagfornyelsen: Bidrag fra forsker- og vidensseminar 17.09.24* (s. 5-9). Styrelsen for Undervisning og Kvalitet. <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/folke/pdf24/dec/241204-vidensbidrag-til-ekspert-gruppe-for-fagfornyelsen.pdf>
- Läromedelsföretagen (2024). *Läromedelsbarometern: översikt av läromedelsinköpen i Sverige under 2023*. <https://www.laromedelsforetagen.se/wp-content/uploads/2024/12/Laromedelsbarometern-2023.pdf>
- Oslo Economics (2024). *Kommuner og fylkeskommuners ressursbruk knyttet til læremidler og Læringsressurser*. <https://www.ks.no/contentassets/64f2a9aab80f4d-43968664ad2029ae09/Kommuner-og-fylkeskommuners-ressursbruk-knyttet-til-leremidler-og-leringsressurser.pdf>
- Styrelsen for It og Læring (2021). *Lærernes digitale hverdag – kvantitativ kortlægning*. file:///C:/Users/sttg3432/Filr/Mine%20filer/L%C3%A6remiddel-dk/210621-Rapporten-Laererens-digitale-hverdag.pdf
- Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (2024). *Faktaark om digitale enheder og læremidler i undervisningen*. <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/folke/pdf24/nov/241125-faktaark-om-digitale-enheder-og-laeremidler-i-undervisningen.pdf>
- Utbildningsstyrelsen (2020). *Fakta Express: Läromedel som kan differentieras, möjliggör individuella lärstigar och innehåller visuella element: Resultatet av den nationella kartläggningen av läromedel och studiematerial 2019* https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/fakta-express_2b_2020.pdf

Appendiks 1. Den samlede survey

Hvilken kommune er du ansat i?

Find din kommune i dropdown-menuen herunder: [Dropdown med samtlige kommuner]

DIGITALE LÆREMIDLER

De følgende spørgsmål handler om indkøb af *digitale læremidler*.

Hvem har hovedansvaret for indkøb af digitale læremidler i din kommune?

[Respondenterne kunne vælge en af følgende muligheder]

- Kommunen køber alle digitale læremidler
- Kommunen køber hovedparten, men skolerne kan også købe nogle
- Skolerne køber hovedparten, men kommunen køber også nogle
- Skolerne køber alle digitale læremidler
- Ved ikke

Uddyb, hvis I har en anden ansvarsfordeling end en af de ovenfor nævnte: [Åbent tekstfelt]

Hvis skolerne har indflydelse (altså hvis respondenterne svarede enten "Skolerne køber hovedparten, men kommunen køber også nogle" eller "Skolerne køber alle digitale læremidler") fik respondenterne dette spørgsmål:

Har kommunen indflydelse på, hvor mange penge skolerne anvender på digitale læremidler?

- Nej, skolerne beslutter helt selv, hvor meget de bruger på digitale læremidler.
- Ja, kommunen fastsætter, hvor mange penge, der anvendes på digitale læremidler.
- Ved ikke

Hvor mange penge er brugt på digitale læremidler pr. elev i 2024 i din kommune?

Du kan vælge at svare med et cirka beløb.

Hvis du ikke har mulighed for at svare, så tryk "Næste".

[Åbent tekstfelt]

Har kommunen indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af digitale læremidler på skolerne? (mulighed for flere svar)

- Nej, kommunen har ingen indflydelse på beslutningsprocessen.
- Ja, kommunen har indflydelse på, hvem der deltager i beslutningsprocessen.
- Ja, kommunen har indflydelse på, hvordan beslutninger træffes (fx kriterier eller finansiering).
- Ved ikke

Hvem bestemte hvilke personer, der skulle deltage i beslutningsprocessen omkring indkøb af de digitale læremidler?

[Åbent tekstfelt]

Hvilke personer eller grupper var involveret i beslutningen om indkøb af digitale læremidler i jeres kommune? (fx skoleledere, lærere, kommunens forvaltning, politiske udvalg?)

[Åbent tekstfelt]

Evaluerer af digitale læremidler

Hvor ofte evaluerer jeres kommune de digitale læremidler?

- Aldrig
- Sjældnere end hvert tredje år
- Cirka hvert tredje år
- Cirka hvert andet år
- Hvert år
- Løbende gennem året

Hvilke metoder anvendes i evalueringen? (Sæt kryds ved alle relevante muligheder)

- Spørgeskemaer til lærere
- Spørgeskemaer til elever
- Observationer i undervisningen
- Ved fagteam møder med faglærere
- Interview med lærere/skoleledere
- Indsamling af data om brugsmønstre
- Sammenligning af elevresultater før/efter brug
- Andre metoder

ANALOGE LÆREMIDLER

De næste spørgsmål handler om forhold omkring indkøb af *analoge læremidler* i kommunen.

Hvem har hovedansvaret for indkøb af analoge læremidler i din kommune?

- Kommunen køber alle analoge læremidler
- Kommunen køber hovedparten, men skolerne kan også købe nogle
- Skolerne køber hovedparten, men kommunen køber også nogle
- Skolerne køber alle analoge læremidler
- Ved ikke

Uddyb, hvis I har en anden ansvarsfordeling end en af de ovenfor nævnte [Åbent tekstfelt]

Har kommunen indflydelse på beslutningsprocessen for indkøb af analoge læremidler på skolerne? (mulighed for flere svar)

- Nej, kommunen har ingen indflydelse på beslutningsprocessen.
- Ja, kommunen har indflydelse på, hvem der deltager i beslutningsprocessen.
- Ja, kommunen har indflydelse på, hvordan beslutninger træffes (fx kriterier eller finansiering).
- Ved ikke

Hvis skolerne har indflydelse:

Har kommunen indflydelse på, hvor mange penge skolerne anvender på analoge læremidler?

- Nej, skolerne beslutter helt selv, hvor meget de bruger på analoge læremidler.
- Ja, kommunen fastsætter, hvor mange penge, der anvendes på analoge læremidler.
- Ved ikke

Evaluerings af analoge læremidler

Hvor ofte evaluerer jeres kommune de analoge læremidler?

- Aldrig
- Sjældnere end hvert tredje år
- Cirka hvert tredje år
- Cirka hvert andet år
- Hvert år
- Løbende gennem året

Hvilke metoder anvendes i evalueringen? (Sæt kryds ved alle relevante muligheder)

- Spørgeskemaer til lærere
- Spørgeskemaer til elever
- Observationer i undervisningen
- Ved fagteammøder med faglærere
- Interview med lærere/skoleledere
- Indsamling af data om brugsmønstre
- Sammenligning af elevresultater før/efter brug
- Andre metoder

HISTORIK

Har din kommune ændret den måde, der bliver indkøbt læremidler i løbet af de seneste tre år?

- Ja
- Nej

Hvis "Ja". Hvordan vil du beskrive ændringen og årsagen til ændringen